

Voorkeurdrempels in kaart

Marijn Nagtzaam & Simon Otjes
Instituut Politieke Wetenschap
Universiteit Leiden

1 Samenvatting

In opdracht van het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK) heeft het Instituut Politieke Wetenschap van de Universiteit Leiden onderzoek gedaan naar de steun voor en de te verwachten effecten van het voorgestelde nieuwe kiesstelsel ‘Met één stem meer keus’. Dit kiesstelsel heeft onder meer als doel om de band tussen kiezer en gekozen te versterken. Het beoogt dit te doen door een keuzemogelijkheid tussen een lijststemsysteem en kandidaatsstemsysteem in te voeren. Hierdoor wordt de kans groter dat personen met kandidaatsstemmen gekozen worden dan onder het huidige stelsel met voorkeursstemmen het geval is. In het rapport *Het effect van ‘Met één stem meer keus’* (Otjes & Nagtzaam 2023) hebben wij gekeken naar de effecten van zowel het voorstel zoals ingediend bij de Raad van State¹ als naar een voorgenomen wijziging van dat voorstel die de Minister van BZK in juli 2022 heeft aangekondigd.²

Naar aanleiding van dit rapport heeft het ministerie ons gevraagd te onderzoeken wat het effect zou zijn van het combineren van het bij de Raad van State ingediende voorstel met een beperkte voorkeurdrempel. Deze voorkeurdrempel heeft als doel om te voorkomen dat kandidaten met een relatief klein aantal kandidaatsstemmen een kandidaatszetel toebedeeld krijgen.

Bij invoering van een voorkeurdrempel moeten kandidaten meer stemmen behalen dan deze drempel om in aanmerking te komen voor een kandidaatszetel. Haalt een kandidaat die in eerste instantie in aanmerking komt voor een kandidaatszetel de drempel niet, dan wordt die zetel toebedeeld aan de op de kandidatenlijst hoogstgeplaatste maar nog niet verkozen kandidaat. In dit rapport kijken wij naar de mogelijke effecten van verschillende drempels.³ We kijken naar het te verwachten effect op het aantal lijstdoorbrekingen, de man/vrouw verdeling en de regionale spreiding van gekozen kandidaten.

Het is belangrijk om meteen op te merken dat het moeilijk is om het precieze effect van zulke drempels te onderzoeken. We zijn genoodzaakt de aanname te doen dat de verdeling van de stemmen voor de verschillende kandidaten relatief gelijk blijft aan de verdeling onder het huidige stelsel, waarbij het aantal lijststemmen evenredig in mindering wordt gebracht op de stemmen op de kandidaten. Omdat het in sommige situaties om in absolute aantallen kleine voorkeurdrempels gaat, kunnen kleine veranderingen in het gedrag van kiezers grote effecten hebben. Het is echter niet mogelijk daar goede voorspellingen over te doen op kandidaatsniveau. De resultaten in dit rapport zijn daarom vooral indicatief bedoeld. Bij de interpretatie van de uitkomsten is het belangrijk om een flinke slag om de arm te houden. Dat gezegd hebbende, zijn dit de belangrijkste bevindingen:

- **Verskillende resultaten per niveau:** Het effect van de invoering van drempels is anders voor nationale verkiezingen dan voor decentrale verkiezingen. Bij nationale verkiezingen heeft een kleine drempel al direct een sterk effect op welke kandidaten verkozen worden. Bij decentrale verkiezingen heeft een kleine drempel nog maar weinig effect, en wordt het effect pas bij een hogere drempel geleidelijk sterker. Vanwege het in absolute zin lage aantal stemmen dat een lage voorkeurdrempel op decentraal niveau vertegenwoordigt is het raadzaam na te denken over verschillende drempels voor verkiezingen op het nationale en decentrale niveau.

¹ Eerst de toewijzing van lijstzetels, dan de toewijzing van kandidaatszetels.

² Eerst de toewijzing van kandidaatszetels, dan de toewijzing van lijstzetels.

³ Van 1% van de kiesdeler tot en met 15% van de kiesdeler, en alle tussenliggende hele procentpunten.

- **Vooraf sterk effect op lijstdoorbrekingen.** De invoering van een drempel heeft vooral een sterk effect op het aandeel kandidaten dat de lijstvolgorde weet te doorbreken. Het effect op de man/vrouw verdeling en de aanwezigheid van kandidaten uit gemeenten met minder dan 100.000 inwoners is beperkter. Maar in algemene zin kan gesteld worden dat hoe lager de drempel, hoe gunstiger dat uitpakt voor het aantal vrouwelijke volksvertegenwoordigers.

2 Inleiding

In dit rapport kijken we naar de effecten van de invoering van het kiesstelsel ‘Met één stem meer keus’, als dat gepaard zou gaan met de invoering van een (beperkte) voorkeurdrempel. Met zo een voorkeurdrempel zou een minimum gesteld worden aan het aantal stemmen dat een kandidaat moet halen om verkozen te kunnen worden via een kandidaatszetel, om te voorkomen dat kandidaten met een te gering aantal kandidaatsstemmen een kandidaatszetel toebedeeld krijgen. Op basis van de meest recente verkiezingen voor de Tweede Kamer, Provinciale Staten, Gemeenteraden en de Waterschappen⁴ hebben we doorgerekend hoe de verdeling van zetels onder kandidaten zou veranderen bij de invoering van verschillende drempels.⁵ Hiervoor hebben we de volgende procedure gevolgd:

1. Op basis van ons eerdere onderzoek (Otjes & Nagtzaam 2023) hebben we bepaald hoeveel lijstzetels en kandidaatszetels verdeeld zouden worden.
2. De lijstzetels worden toegewezen aan de hoogstgeplaatste kandidaten (verkozen indien lijstpositie kleiner dan of gelijk aan aantal lijstzetels)
3. De nog niet gekozen kandidaten zijn vervolgens geordend op basis van hun oorspronkelijk aantal stemmen maal het aandeel kandidaatsstemmen uitgebracht op de lijst waarop ze staan. We hebben dit gedaan om rekening te houden met het feit dat een deel van de kiezers onder het nieuwe kiesstelsel niet meer op een kandidaat zal stemmen, maar een lijststem zal uitbrengen.
4. Vervolgens zijn aan de hoogstgeplaatste kandidaten volgens deze rangorde de kandidaatszetels toebedeeld (kandidaten zijn verkozen indien de rangorde gelijk is aan of kleiner is dan het aantal te verdelen kandidaatszetels en hun in mindering gebrachte aantal stemmen groter is dan de voorkeurdrempel).
5. Er is bepaald hoeveel kandidaatszetels verdeeld zijn en of er nog kandidaatszetels over zijn gebleven.
6. Deze overgebleven zetels zijn toegewezen aan de hoogstgeplaatste (nog niet verkozen) kandidaten op basis van lijstpositie.

Met name vanwege punt 3 moeten we voorzichtig zijn met de interpretatie van de gegevens. In Otjes & Nagtzaam (2023) zijn we ervan uit gegaan dat de relatieve ordening van stemmen tussen kandidaten van een bepaalde lijst gelijk zou blijven onder het nieuwe systeem. Dat dit één op één hetzelfde blijft, is onwaarschijnlijk, het nieuwe stelsel zal waarschijnlijk (zeker op de langere termijn) een verandering in het gedrag van kiezers (en overigens ook van partijen) teweegbrengen. Maar ondanks dat verwachten we niet dat daardoor de conclusies van dat rapport zeer sterk zouden veranderen, omdat het tegelijkertijd onwaarschijnlijk is dat die relatieve ordening in zo’n geval compleet anders zou worden.

In deze analyse wordt echter ook het absoluut aantal stemmen op kandidaten belangrijk. We kunnen niet anders dan aannemen dat de uitgebrachte kandidaatsstemmen over kandidaten verdeeld worden op dezelfde wijze als in het eerste onderzoek is aangenomen, omdat we over deze verdeling verder geen informatie kunnen verkrijgen. In veel situaties (zeker op decentrale niveaus) kunnen een klein aantal stemmen meer of minder echter al het verschil maken tussen een bepaalde drempel wel of niet halen. Dat is te zien als we kijken naar tabel 1, waar een indicatie is gegeven van de hoogte van mogelijke voorkeurdrempels voor verschillende

⁴ Dit onderzoek heeft voornamelijk plaatsgevonden vóór de Provinciale Staten- en Waterschapsverkiezingen van 15 maart 2023.

⁵ Gegevens over de Europees Parlementsverkiezingen staan in bijlage 1. Deze bespreken we niet in de hoofdtekst omdat het gaat om een relatief klein aantal zetels waardoor deze figuren afhankelijk zijn van een relatief klein aantal kandidaten dat genoeg stemmen haalt om verkozen te worden. Daarmee is het onwaarschijnlijk dat deze resultaten naar andere verkiezingen te generaliseren zijn.

verkiezingen. In de tabel is een overzicht gegeven van een aantal verkiezingen op elk van de niveaus die we onderzoeken,⁶ als indicatie van hoe hoog de voorkeurdrempel zou zijn bij verschillende percentages van de kiesdeler.

Tabel 1. Indicatie van drempel in absoluut aantal stemmen

Verkiezing / Regio	Geldige stemmen	Zetels	Voorkeurdrempel				
			Huidig	1%	5%	10%	12,5%
TK 2021							
-	10.422.852	150	17.372	695	3475	6949	8.686
GR 2022							
Renswoude	2.969	11	135	3	14	27	34
Scherpenzeel	5.416	15	181	4	19	37	46
Laarbeek	9.056	19	120	5	24	48	60
Nunspeet	15.164	21	181	8	37	73	66
Goes	16.507	25	166	7	34	67	91
Tiel	14.160	27	132	6	27	53	83
Dronten	16.539	27	154	7	31	62	77
Molenlanden	23.014	27	214	9	43	86	107
Vlaardingen	24.765	35	177	8	36	71	89
Gouda	30.465	35	218	9	44	88	109
Groningen	105.110	45	584	24	117	234	292
Amsterdam	324.869	45	1.805	73	361	722	903
PS 2019							
Zeeland	170.972	39	1.096	44	220	439	548
Gelderland	935.069	55	4.251	171	851	1.701	2.126
Zuid-Holland	1455.969	55	6.619	265	1.324	2.648	3.310
WS 2019							
Noorderzijlvest	149.133	16	2.331	94	467	933	1.166
Hunze en Aa's	176.544	16	2.759	111	552	1.104	1.380
Drents Over. Delta	276.640	21	3.294	132	659	1.318	1.647
Rijnland	541.989	21	6.453	259	1.291	2.581	2.406
Rivierenland	423.384	22	4.812	193	963	1.925	2.575
Hol. Noorderkwart.	473.676	23	5.149	206	1.030	2.060	3.227
EP 2019							
-	5.497.813	26	21.146	2.115	10.573	21.146	26.432

Voorbeelden zijn aselekt gekozen uit verschillende categorieën qua inwonertal.

⁶ Met uitzondering van de Tweede Kamerverkiezingen en de verkiezingen voor het Europees Parlement, daar is ten slotte maar 1 'regio'.

In dit rapport onderzoeken we het effect van de invoering van een voorkeurdrempel van alle hele procenten van 1% tot en met 15% van de kiesdeler.⁷ We zien dat de hoogte van de drempel in absoluut aantal stemmen vooral bij kleinere gemeenten maar enkele stemmen zou bedragen, maar zelfs bij de grootste gemeenten nog steeds maar om tientallen stemmen gaat.

We moeten daarom zeer voorzichtig zijn bij de interpretatie van de resultaten. Bij de bespreking van de resultaten in de volgende drie paragrafen, waar we achtereenvolgens het effect op het aantal lijstdoorbrekingen, het effect op het aandeel vrouwelijke volksvertegenwoordigers en het effect op het aandeel volksvertegenwoordigers woonachtig in gemeenten met minder dan 100.000 inwoners bespreken hebben we daarom ook een onzekerheidsmarge weergegeven. Deze marge is berekend door de bandbreedte aan te geven van de effecten als (alle) kandidaten 25% meer stemmen, of 25% minder stemmen gehaald zouden hebben. Deze stemmen gaan ten koste of ten bate van het aantal lijststemmen. Tevens presenteren we alleen figuren, en geen tabellen met harde cijfers om zo extra te benadrukken dat we voorzichtig moeten zijn met de interpretatie van de ‘harde cijfers’.

3 Het effect op het aantal lijstdoorbrekingen

In figuur 1 is per niveau weergegeven wat het effect is van het invoeren van verschillende drempels op het aantal kandidaten dat de lijstvolgorde doorbreekt. In deze figuur kunnen we het effect van een drempel vergelijken met twee situaties, namelijk de huidige situatie (weergegeven door de rode lijn), en het voorstel waarbij eerst lijstzetels en dan kandidaatzetels verdeeld worden zonder voorkeurdrempel (een drempel van 0%). We zien bij de meeste verkiezingen dat het aantal lijstdoorbrekingen in het huidige kiesstelsel (de rode lijn) en het aantal lijstdoorbrekingen bij bepaalde drempels elkaar ongeveer kruisen rond een drempel van 12,5%. Dit is niet verwonderlijk: we hebben het aantal stemmen op kandidaten in mindering gebracht om te compenseren voor het feit dat een deel van de kiezers in het nieuwe systeem een lijststem zal uitbrengen. Voor de meeste partijen en verkiezingen ligt dit percentage rond de 50% (Otjes & Nagtzaam 2023). Omdat het aantal stemmen voor kandidaten dus ongeveer halveert kan je stellen dat een drempel in dit nieuwe stelsel van 12,5% ongeveer gelijk is aan de drempel van 25% in het huidige stelsel (voor de meeste niveaus).

Wanneer we kijken naar het effect van een drempel voor de Tweede Kamerverkiezingen zien we dat een kleine drempel, zelfs al een drempel van 1%, meteen een vrij fors negatief effect⁸ heeft op het aantal kandidaten dat de lijstvolgorde weet te doorbreken.⁹ Het beeld bij decentrale verkiezingen is echter wel duidelijk anders. Een kleine drempel, dat wil zeggen een drempel van maar een paar procent, heeft daar niet zoveel effect op het aantal kandidaten dat de lijstvolgorde weet te doorbreken. Dat geldt zelfs als we rekening houden met de eerder aangehaalde marge. Pas vanaf een drempel van 3 á 5% begint voor deze verkiezingen het aantal kandidaten dat de lijstvolgorde doorbreekt langzaam te dalen, zij het veel minder snel dan voor de Tweede Kamerverkiezingen.

Dit effect valt met name te verklaren door de manier waarop stemmen verdeeld zijn onder kandidaten van dezelfde lijst. Voorkeurstemmen zijn over het algemeen niet gelijkmatig verdeeld over de lijst: hogergeplaatste kandidaten krijgen immers meer voorkeurstemmen dan lager geplaatste kandidaten. Dit effect is vooral sterk voor de eerste paar posities op de lijst. Een relatief klein aandeel (hooggeplaatste kandidaten) haalt meestal een relatief groot aandeel

⁷ In de resultaten is ook de afwezigheid van een drempel opgenomen, dit is het voorstel zoals dat naar de Raad van State is gestuurd.

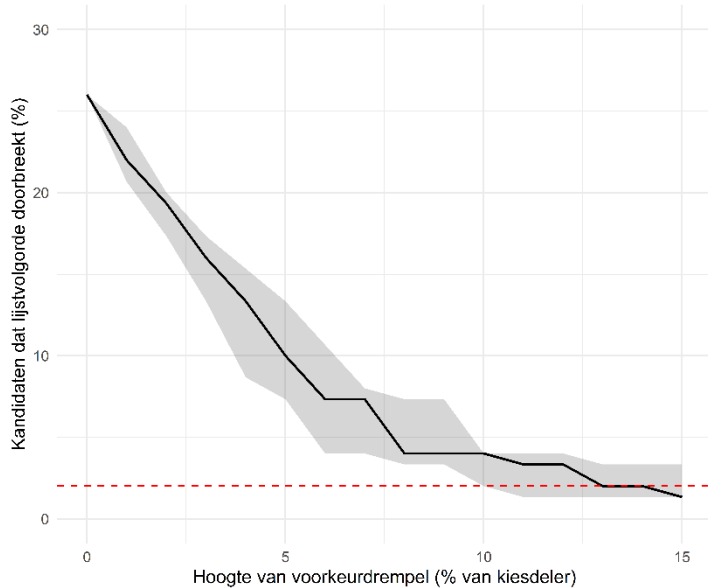
⁸ Voor alle duidelijkheid: met negatief doelen we hier niet op een waardeoordeel, maar op het mechanisme: als de drempel omhooggaat, gaat het aantal lijstdoorbrekers omlaag.

⁹ Een vergelijkbaar beeld is zichtbaar voor de verkiezingen voor het Europees Parlement, waar de lijn echter wat grilliger is omdat het daar überhaupt maar om weinig kandidaten gaat. Omdat deze figuren wat grilliger zijn, zijn de figuren voor het EP opgenomen in Bijlage 1.

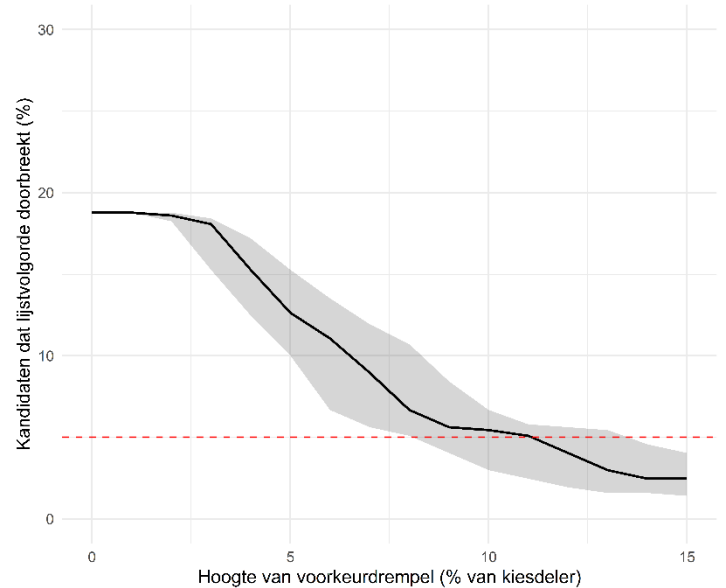
van de stemmen. Dit effect is bovendien sterker bij nationale verkiezingen. Bij decentrale verkiezingen is de verdeling nog steeds scheef, maar in mindere mate (zie Bijlage 2). Hierdoor is het relatieve aandeel stemmen van lager geplaatste kandidaten op het decentrale niveau hoger (in vergelijking met verkiezingen op het nationale niveau), en dus heeft een drempel bij deze verkiezingen minder snel effect.¹⁰

Figuur 1. Het aandeel kandidaten dat de lijstvolgorde doorbreekt naar hoogte drempel

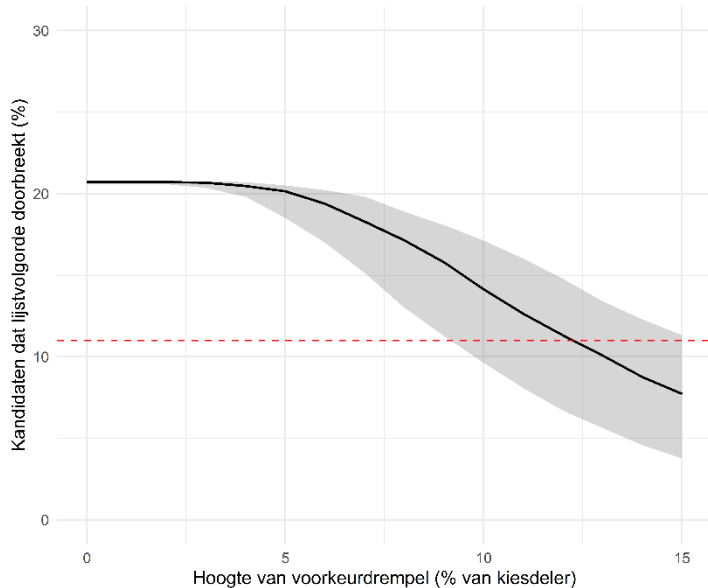
1A: Tweede Kamerverkiezingen 2021

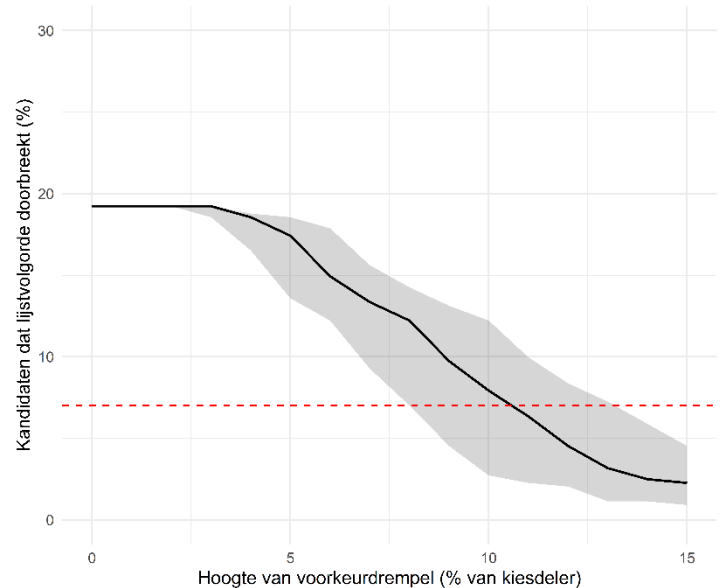
1B: Provinciale Statenverkiezingen 2019

1C: Gemeenteraadsverkiezingen 2022

1D: Waterschapsverkiezingen 2019

Rode lijn: aandeel in huidige stelsel; Grijs gebied: een lage en hoge schatting van het aandeel als bij alle kandidaten het aantal stemmen met een kwart zou verminderen respectievelijk vermeerderen. Voor Europese Parlementsverkiezingen 2019 zie bijlage 1.

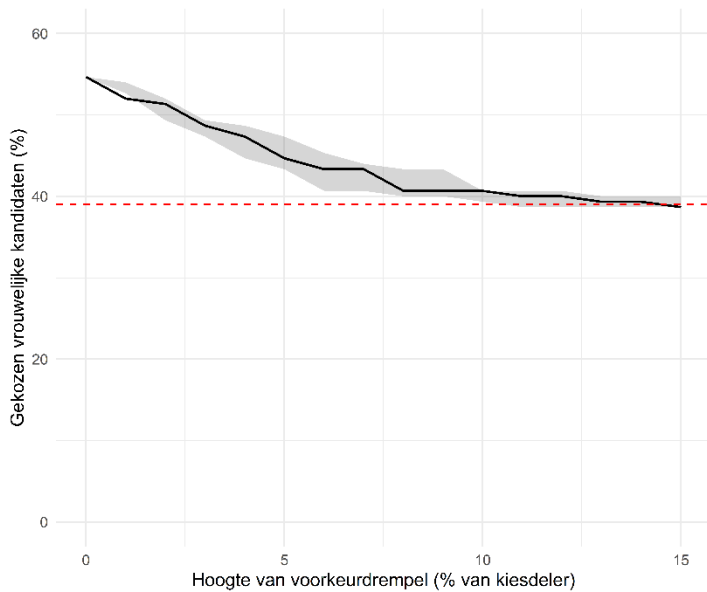
4 Het effect op het aantal mannen en vrouwen

¹⁰ Het is onwaarschijnlijk dat fractiegrootte hierbij de bepalende factor is: bij Europees Parlementsverkiezingen waarbij er kleine fracties zijn maar een vrij sterke concentratie van voorkeursstemmen daalt het aandeel lijstdoorbrekingen ook meteen scherp.

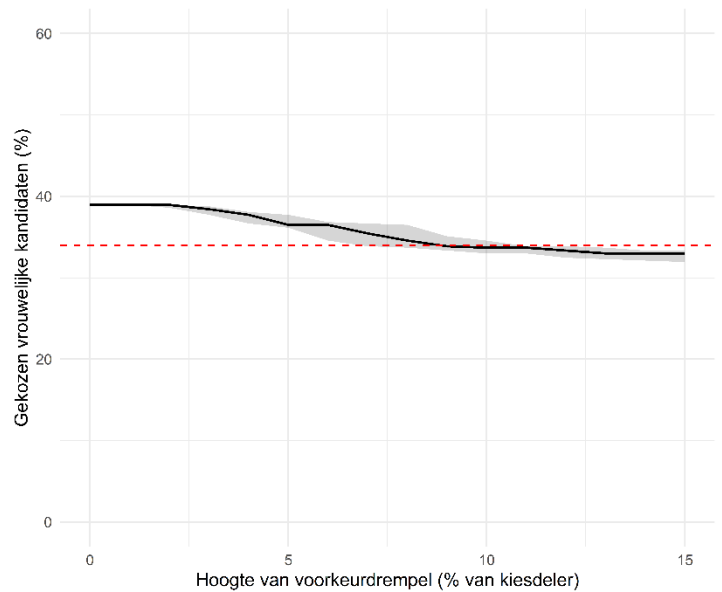
In figuur 2 zijn de effecten van het invoeren van verschillende voorkeurdrempels op het aantal vrouwelijke kandidaten dat gekozen wordt weergegeven. We zien dat een hogere drempel over het algemeen zorgt voor minder gekozen vrouwelijke kandidaten. Een drempel van meer dan ongeveer 10% zorgt in het algemeen voor een vermindering van het aantal vrouwelijke gekozen volksvertegenwoordigers ten opzichte van de huidige situatie. We zien dat met name bij de Tweede Kamerverkiezingen het effect van het invoeren van een voorkeurdrempel vrij sterk kan zijn. Dit komt met name omdat bij de afwezigheid van een drempel veel vrouwelijke kandidaten profiteren van het feit dat ze in vergelijking met mannelijke kandidaten meer kandidaatsstemmen krijgen. Opnieuw willen we erop wijzen dat de hier gepresenteerde resultaten ervanuit gaan dat het gedrag van kiezers (en partijen) onveranderd blijft. Wanneer dit gedrag verandert, kan dit een effect hebben op de gepresenteerde verwachtingen.

Figuur 2. Het aandeel vrouwelijke kandidaten onder gekozen kandidaten naar hoogte drempel

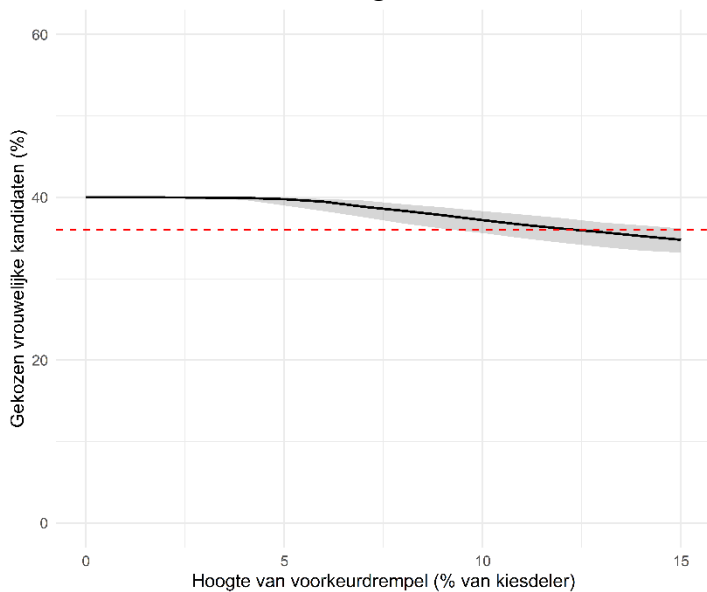
2A: Tweede Kamerverkiezingen 2021

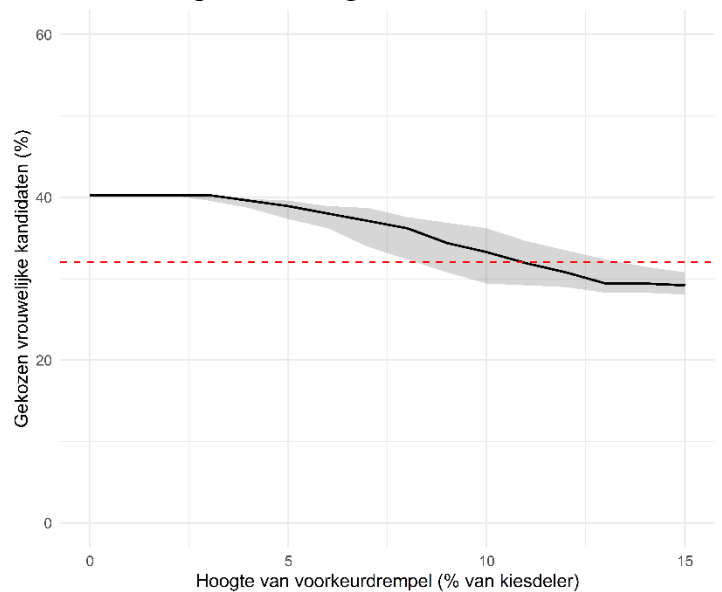
2B: Provinciale Statenverkiezingen 2019

2C: Gemeenteraadsverkiezingen 2022

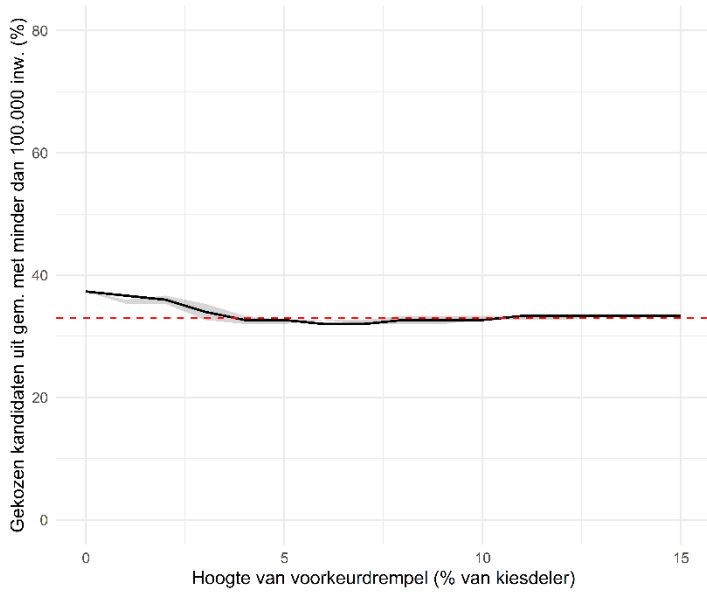
2D: Waterschapsverkiezingen 2019

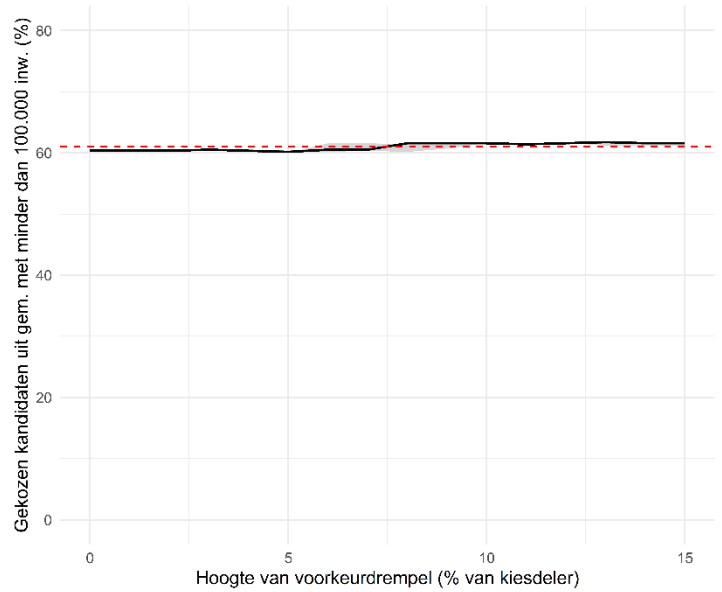
Rode lijn: aandeel in huidige stelsel; Grijs gebied: een lage en hoge schatting van het aandeel als bij alle kandidaten het aantal stemmen met een kwart zou verminderen respectievelijk vermeerderen. Voor Europese Parlementsverkiezingen 2019 zie bijlage 1.

Figuur 3. Het aandeel kandidaten uit gemeenten met minder dan 100.00 inwoners onder gekozen kandidaten naar hoogte drempel

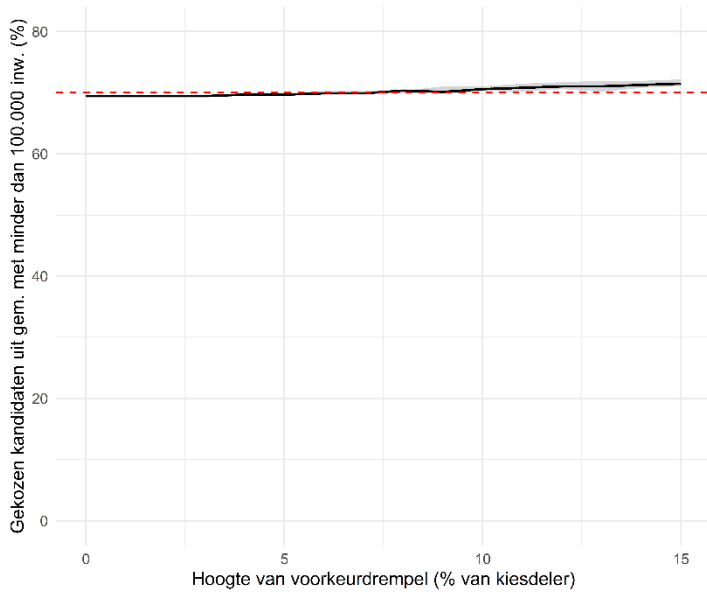
3A: Tweede Kamerverkiezingen 2021

3B: Provinciale Statenverkiezingen 2019

3C: Waterschapsverkiezingen 2019

Rode lijn: aandeel in huidige stelsel; Grijs gebied: een lage en hoge schatting van het aandeel als bij alle kandidaten het aantal stemmen met een kwart zou verminderen respectievelijk vermeerderen. Voor Europees Parlementsverkiezingen 2019 zie bijlage 1.

5 Het effect op het aantal kandidaten uit gemeenten met minder dan 100.000 inwoners

In figuur 3 zijn de effecten opgenomen van het aantal verkozen kandidaten uit gemeenten met minder dan 100.000 inwoners. We zien ook hier een relatief beperkt effect, helemaal als we rekening houden met de onzekerheidsmarges. Bij het Europees Parlement, de Waterschaps- en de Provinciale Statenverkiezingen lijkt een hogere drempel bij te dragen aan de verkiezing van meer vertegenwoordigers uit gemeenten met minder dan 100.000 inwoners. Voor de Tweede Kamerverkiezingen is dit patroon veel grilliger. Tot een voorkeurdrempel van 7% neemt het aantal Kamerleden uit gemeenten met minder dan 100.000 inwoners af. Bij een hogere voorkeurdrempel neemt dit aandeel juist – in zeer beperkte mate – toe. Let wel: deze patronen hangen sterk samen met de plaatsing van kandidaten in de laatste verkiezingen. Omdat het

effect zo gering is, in combinatie met de grote onzekerheidsmarge, denken wij niet dat men hier harde conclusies uit kan te trekken.

6 Conclusie

In deze rapportage hebben we doorgerekend wat het effect zou zijn van het invoeren van een kleine voorkeurdrempel in combinatie met het kiesstelsel ‘Met één stem meer keus’. Een belangrijke opmerking hierbij is dat we voor deze doorrekeningen een aantal aannames moeten maken die het lastig maken al te harde conclusies te trekken op basis van de doorrekeningen. Dit komt omdat we genoodzaakt zijn te rekenen met het aantal stemmen dat kandidaten bij de meest recente verkiezingen hebben gekregen. Een kleine verandering in het aantal stemmen dat een kandidaat krijgt kan al van invloed zijn op de resultaten van onze analyse, die daarom voorzichtig geïnterpreteerd moeten worden.

We hebben gekeken naar de effecten van het invoeren van een voorkeurdrempel op het aantal lijstdoorbrekers en de man/vrouw verdeling en het aandeel kandidaten woonachtig in relatief kleinere gemeenten (onder de 100.000 inwoners) van de gekozen kandidaten.

Wat ons betreft zijn er twee zaken belangrijk als we kijken naar de resultaten van onze doorrekening. Ten eerste dat er met name een effect zichtbaar is op het aantal lijstdoorbrekingen, en dat het door de grote onzekerheid een stuk lastiger is te zeggen wat de effecten zouden zijn op de man/vrouw verdeling en de vertegenwoordiging van gekozen kandidaten uit kleinere gemeenten. We zien dat met de invoering van een lijstdrempel het aantal lijstdoorbrekingen (logischerwijs) afneemt, maar dat de mate waarin dit effect optreedt sterk afhangt van het niveau van de verkiezing. Bij de verkiezingen voor de Tweede Kamer, als ook bij de verkiezingen voor het Europees Parlement, heeft een voorkeurdrempel vrij snel effect. Bij de decentrale verkiezingen heeft een heel lage drempel nauwelijks effect, en treedt er pas een effect op vanaf een wat hogere drempel.

Een *one-size-fits-all* oplossing is er in onze ogen niet: één uniforme voorkeurdrempel voor zowel decentrale als nationale verkiezingen zou op heel andere manieren uitwerken. Wat ons betreft is het daarom raadzaam om te overwegen, als er inderdaad een drempel ingevoerd gaat worden, na te denken over verschillende voorkeurdrempels voor verschillende niveaus: dat wil zeggen een hogere voorkeurdrempel bij gemeenteraads-, Provinciale Staten- of Waterschapsverkiezingen dan voor Tweede Kamerverkiezingen. Het is hier belangrijk om op te merken dat ook in het huidige stelsel verschillende voorkeurdrempels gelden voor verschillende niveaus. In kleine gemeenten ligt deze drempel hoger, omdat mensen hier met stemmen uit hun eigen persoonlijke netwerk de bestaande landelijke drempel al halen.

Ten slotte, de combinatie van een stelsel met een kandidaats- en een lijststem met een voorkeurdrempel maakt dit kiesstelsel complexer dan het bestaande stelsel: er zouden in dit stelsel in eerste instantie zetels toegekend worden aan personen die vervolgens toch op basis van de lijstvolgorde worden verdeeld, wanneer niet voldoende kandidaten de voorkeurdrempel halen. Tegelijkertijd kan een stem op een persoon in bepaalde situaties eraan bijdragen dat deze persoon juist *niet* verkozen wordt.¹¹ Als we enkel kijken naar de doelstelling van het kiesstelsel met een stem meer keuze (“Door de voorkeuren van kiezers voor individuele kandidaten zwaarder te laten doorwerken in de verkiezingsuitslag dan nu het geval is, worden betere voorwaarden geboden om de binding tussen kiezer en gekozene te versterken.”), willen we in

¹¹ Stel dat een partij 10 zetels krijgt en van de stemmen is 45.1% uitgebracht op kandidaten en 54.9% op de lijst. Een stem op de zesde kandidaat wordt dan geteld voor de kandidaatszetels. Maar als deze kandidaat zelf relatief weinig stemmen krijgt, wordt deze kandidaat niet gekozen. Als alle mensen die op deze kandidaat gestemd hadden op de lijst hadden gestemd (en daardoor het aandeel lijstzetels van 54.9 naar 55.0% was gegaan), dan was deze zesde kandidaat wél gekozen.

overweging geven dat dit ook bereikt kan worden door de voorkeurdrempel onder het huidige, relatief simpele, kiesstelsel te verlagen.

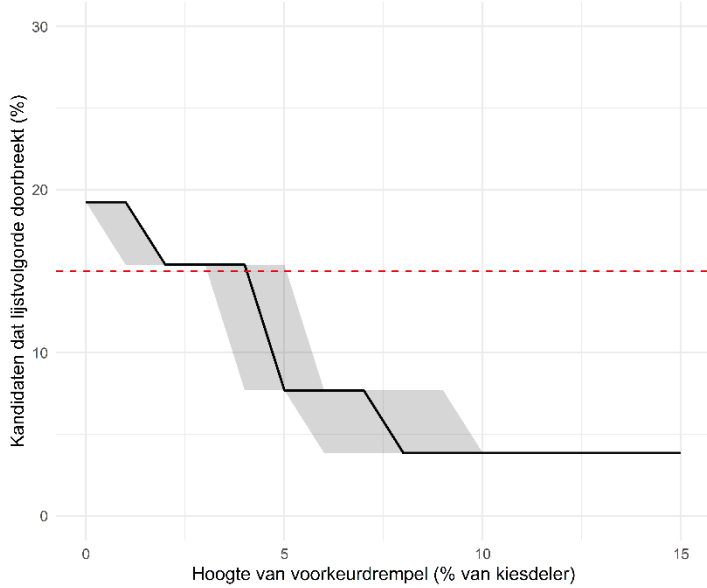
7 Referentie

Otjes, S.P. & M.A.M. Nagtzaam (2022) “Het effect van “Met één stem meer keus”” Leiden: Universiteit Leiden.

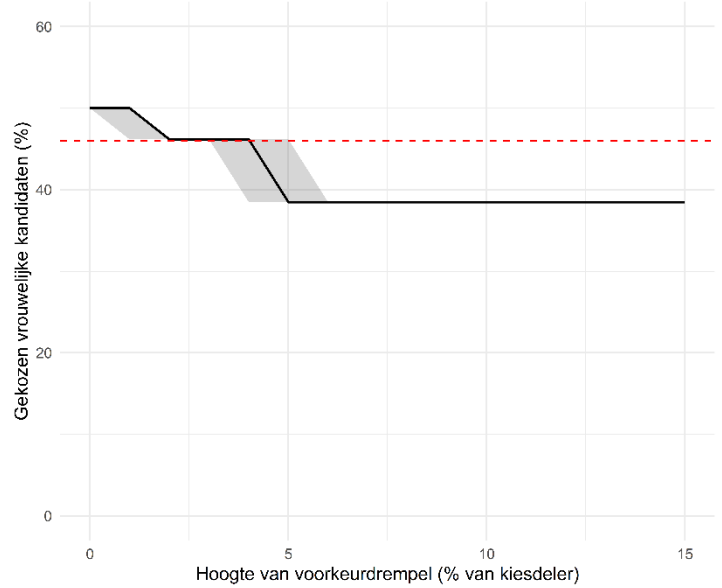
Bijlage 1: Europese Parlementsverkiezingen 2019

Figuur A1. Effecten voor Europese Parlementsverkiezingen 2019

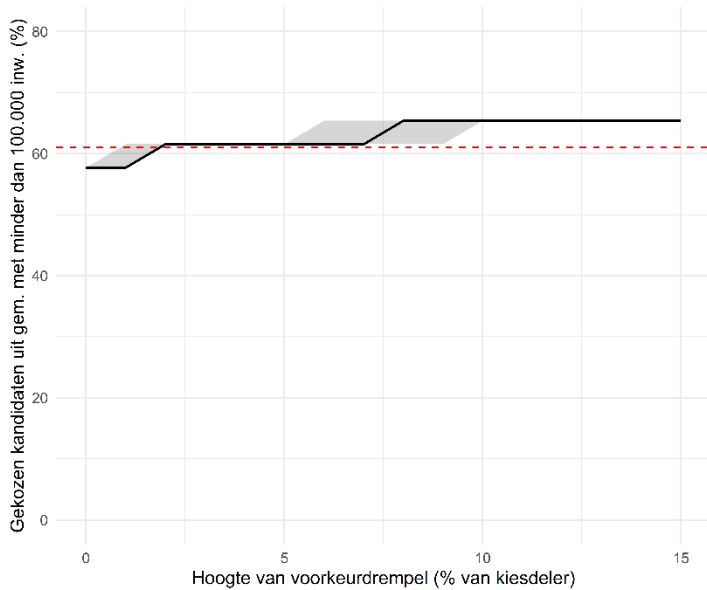
A1A: Kandidaten dat de lijstvolgorde doorbreekt

A1B: Gekozen vrouwelijke kandidaten

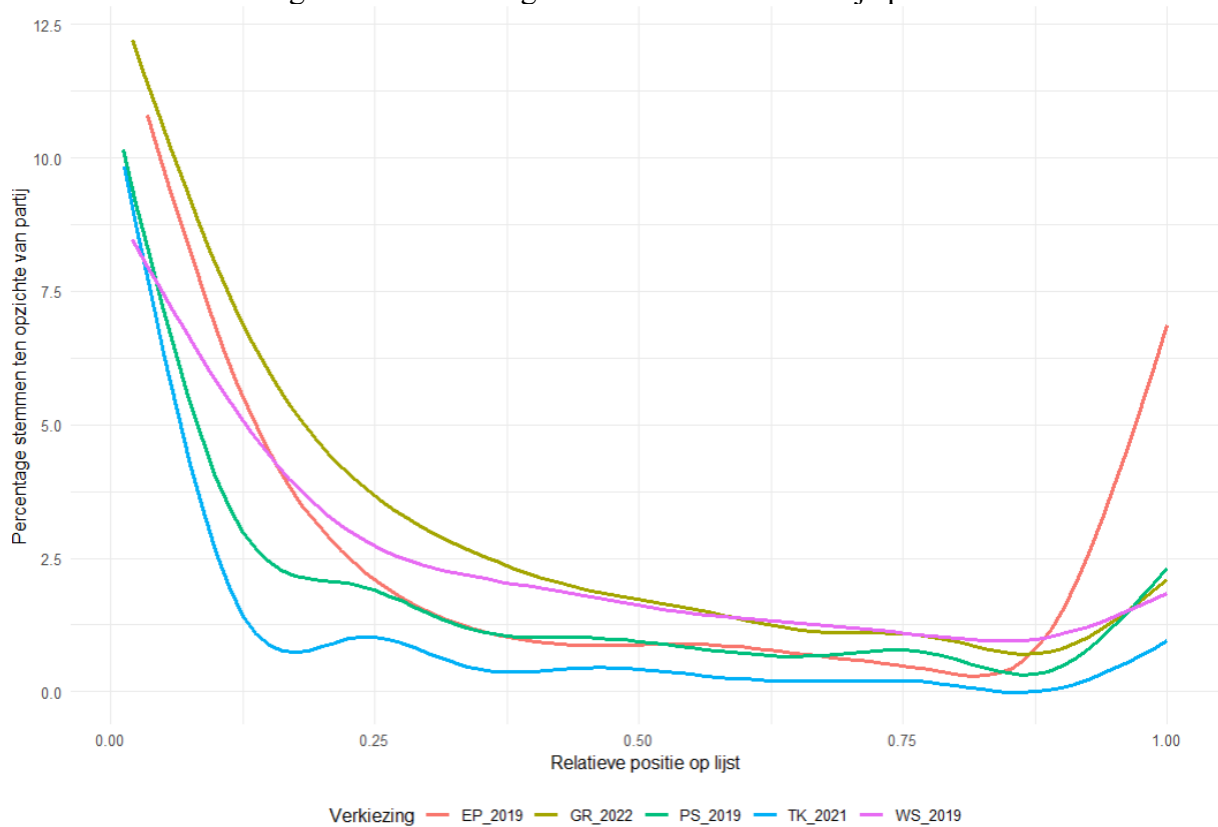
A1C: Gekozen kandidaten uit gemeenten met minder dan 100.000 inwoners

Rode lijn: aandeel in huidige stelsel; Grijs gebied: een lage en hoge schatting van het aandeel als bij alle kandidaten het aantal stemmen met een kwart zou verminderen respectievelijk vermeerderen

Bijlage 2: Percentage stemmen en relatieve lijstpositie

Figuur A2. Percentage stemmen en relatieve lijstpositie

Figuur A2 toont de verdeling van het relatief aantal stemmen van een kandidaat (als percentage van het partij totaal), per positie (waarbij de positie is omgezet naar een schaal van 0 tot 1, om te corrigeren voor lijstlengte) voor de verschillende verkiezingen. Dit is een via een algoritme een vloeiende lijn gemaakt. Lijsttrekkers zijn buiten beschouwing gelaten en alleen partijen waar ten minste 5 kandidaten op de lijst stonden, zijn meegenomen.